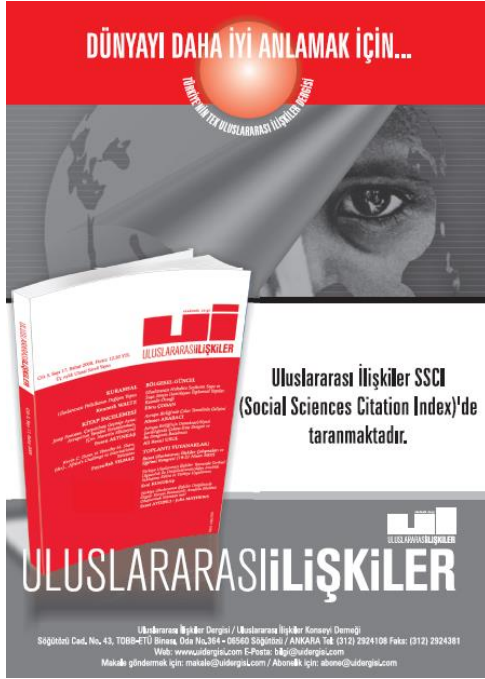

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com.tr

Web: www.uidergisi.com.tr

KİTAP İNCELEMESİ

Norrin M. RIPSAN, Jeffrey W. TALIAFERRO, and Steven E. LOBELL,
Neoclassical Realist Theory of International Politics

Nuri YEŞİLYURT*

* Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasal Bilgiler Fakültesi,
Ankara Üniversitesi

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Neoclassical Realist Theory of International Politics

Norrrin M. RIPSAN, Jeffrey W. TALIAFERRO, and Steven E. LOBELL

Oxford University Press, New York, 2016, 196 sayfa.

Nuri YEŞİLYURT

Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

E-posta: nyesilyurt@ankara.edu.tr

Neoklasik realizm, ortaya çıktığı 1990'lardan günümüze gerek realist uluslararası ilişkiler geleneği içerisinde gerekse uluslararası ilişkiler disiplini çapında pek çok hararetli ve bereketli tartışmaya kaynaklık etti. Başlarda, yalnızca yapısal realist (ya da neorealist) kuramın anomalilerini açıklamayı amaçlayan, sınırlı ve tamamlayıcı bir dış politika yaklaşımı olarak ortaya çıkan yaklaşım,¹ sonrasındaki çalışmalarla daha bütünlüklü bir dış politika kuramına evirilmişti.² Günümüzdeki çalışmalarsa, neoklasik realizmin artık uluslararası politikanın genelini açıklayabilen bir kuram haline geldiğini iddia etmektedir. Ripsman, Taliaferro ve Lobell tarafından yazılan *Neoclassical Realist Theory of International Politics* başlıklı eser, işte bu son iddianın ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Neoklasik realizmin alametifarikası, devlet-toplum ilişkileri, karar vericilerin algıları, iç siyasal baskılar gibi birim (devlet) ve birim-altı (karar verici) düzeydeki değişkenleri neorealizmin yapısal (sistemik) bakış açısına eklemleyerek, devlet davranışlarının daha tatminkâr bir şekilde açıklanabileceği iddiasıydı. Diğer yandan, yapısal yaklaşımların "indirgemecilik" suçlamalarına maruz kalmamak için devlet davranışlarını açıklamada nedensel üstünlüğün hâlâ uluslararası sistemik etmenlerde olduğu, dolayısıyla birim ve birim-altı değişkenlerin belli koşullarda ancak ara değişkenler (*intervening variables*) olarak dış politika davranışına etki edebildiği belirtiliyordu. Hatta bu açıdan bakıldığında, neoklasik realizmin ayrıksı bir yaklaşım olmaktan ziyade, neorealizmin doğal ve mantıksal bir devamı olduğunu iddia eden yazarlar da olmuştur.³ Ama her halükârda, bugüne kadarki neoklasik realist eserler, yapısal realizmin aksine uluslararası politikanın genelinden ziyade belli devletlerin belli dönemlerdeki dış politikasını açıklama amacını taşımıştır.⁴ *Neoclassical Realist Theory of International Politics* adlı eser, neoklasik realist yazarlar arasında uzlaşma noktası olan bu hususa meydan okuyarak, yaklaşıma yeni bir boyut kazandırmaya çalışmaktadır.

- 1 Bkz. Gideon Rose, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", *World Politics*, Cilt 51, No.1, 1998, s. 144-172.
- 2 Steven E. Lobell, Norrrin M. Ripsman and Jeffrey W. Taliaferro (der.), *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, Cambridge, Cambridge University Press, 2009, s.4.
- 3 Brian Bathburn, "A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism", *Security Studies*, Cilt 17, No.2, 2008, s.310.
- 4 Randall L. Schweller, "The Progressiveness of Neoclassical Realism" Colin Elman and Miriam Fenidus Elman (der.), *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field*, Cambridge, MIT Press, 2003, s.316-317.

Giriş ve onu takip eden yedi bölümden oluşan eserin sade dili ve buna eşlik eden onlarca şekil ve tablo okumayı rahat ve keyifli kılmaktadır. Son derece analitik bir şekilde kurgulanmış olan her bir bölümün başında ve sonunda, giriş ve sonuç mahiyetinde alt-bölümlerin yer alması, eserin ana fikrinin anlaşılmasını daha da kolaylaştırmaktadır. Biçimsel anlamda dikkat çeken bir başka unsur, eserde herhangi bir kaynakçanın yer almaması. Ne var ki, kitabın sonunda yer alan dizin üzerinden metinde bahsedilen yazar adlarını taramak mümkün.

Kitabın giriş bölümünde yazarlar, çalışmanın başlıca amaçlarını, temel argümanını ve alana katkılarını özetleyip, izleyen bölümlerin tanıtımını yapmaktadırlar. Bu kapsamda ortaya konan amaç, yapısal realizm, liberalizm ve sosyal inşacılık gibi alternatif yaklaşımlara kıyasla, *uluslararası politikaya* dair daha fazla açıklayıcılık gücüne sahip kapsamlı bir neoklasik realist araştırma programı geliştirmektir. Yazarların bu noktada vurguladıkları önemli bir husus, neoklasik realizmi yapısal realizmin basit bir devamı veya tamamlayıcısı olarak görmüyor oluşlarıdır. Onlara göre geliştirdikleri yaklaşım, realist geleneğin bir parçası olup uluslararası sistemik etkenlere önem vermekle birlikte liberal ve sosyal inşacı yaklaşımlardan da feyz alması hasebiyle ayrıksı bir özelliğe sahiptir. Geliştirdikleri yaklaşımın geniş ve *bütünlüklü* olduğunu vurgulayan yazarlar, bunun aynı çekirdek varsayımlar dizisini paylaşan pek çok rakip kuramı içinde barındırabileceğini iddia etmektedirler.

Eserin “Neoklasik Realist Kuram ve Yapısal Realizmin Sınırları” başlıklı ilk bölümünde, neoklasik realizmin, yapısal realizmin sınırlılıklarından yola çıkarak yeni bir dış politika yaklaşımı geliştirme süreci ele alınmaktadır. Neoklasik realist çalışmalar, neorealizm gibi uluslararası sisteme ontolojik anlamda öncelik vermekle birlikte, devletlerin uluslararası koşullara akıcı ve mekanik bir şekilde yanıt verdikleri varsayımını reddeder. Yazarlar, yapısal realist çalışmaların sınırlılıklarına dair neoklasik realist çalışmalarda öne çıkan dört unsuru vurgulamaktadırlar: 1-Liderler sistemik itkiyi (*stimuli*) doğru algılayamayabilirler; 2-Uluslararası sistem tehdit ve fırsatlar konusunda her zaman net sinyaller vermeyebilir; 3-Liderler tehdit ve fırsatları doğru algılasalar bile irrasyonel kararlar verebilirler; 4-Devletler sistemik buyruklara (*imperatives*) etkili bir şekilde yanıt vermek için gerekli görülen kaynakları toplumdan her zaman rahatça çekip seferber edemeyebilir. Yazarlar, neorealizmin sistemik belirlenimci yaklaşımının görmezden geldiği bu noktalardan yola çıkarak şimdiye kadar iki tip neoklasik realist kuramın geliştiğini iddia etmektedirler. Daha çok ilk dönem neoklasik realist çalışmalardan oluşan *birinci tip* kuram, devletlerin genellikle sistemik buyruklara uygun hareket etmelerine karşın, zaman zaman bununla çelişen davranışlarda buldukları gözleminden hareketle, yalnızca neorealizmin varsayımlarına uygun olmayan dış politika davranışını, yani patolojiyi açıklamak üzere geliştirilmiştir. Buna mukabil, son dönem çalışmalardan oluşan *ikinci tip* kuram, sistemin çoğu zaman net ve acil bir tehdit ortaya koymadığını, dolayısıyla da devletlerin genelde geniş bir politika seçeceği yelpazesine sahip olduğunu iddia eder. Buna göre neoklasik realizm, sadece neorealizmin anomalilerini değil, daha geniş bir dış politika ve stratejik intibak yelpazesini açıklayabilme iddiasındadır. Yazarlar, bu iki tip kuramın, algı, karar verme ve politika uygulaması gibi iç süreçleri analize dâhil ederek yapısal realist geleneğin açıklayıcılık gücünü artırmakla birlikte, hâlâ belli sınırlılıklardan mustarip olduğunu savunurlar. Zira bu kuramlar, her şeyden önce, devletlerin maruz kaldığı sistemik itkinin doğası hakkında çok az şey söyler. Keza, algı, karar verme ve politika uygulamasını etkileyen iç siyasal etmenler hakkında da fazla bir şey söylemez. Son olarak, açıklayıcı kapsamı devletlerin politika seçimlerinin ötesine geçmez. Yazarlar bu sınırlılıklardan hareketle, izleyen üç bölümde *üçüncü tip* neoklasik realizm adını verdikleri yaklaşımın temellerini atmaktadırlar.

Kitabın “Neoklasik Realist Araştırma Paradigması ve Onun Bağımsız Değişkeni” başlıklı ikinci bölümünde, neoklasik realist araştırmanın başlangıç noktasını oluşturan uluslararası sistemin

tahlili yapılmaktadır. Yazarların uluslararası sistem kavramsallaştırması, Kenneth Waltz'un yapısal realist yaklaşımından hareket etmekle birlikte, geliştirdikleri iki ek değişkenle ondan ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, uluslararası sistemin devletlere sunduğu işaret ve bilgilerin netliğidir (*clarity*). Yazarlar, sistemin netlik derecesini tespit edebilmek için üç göstergeye bakmak gerektiğini söylüyorlar: 1-Tehdit ve fırsatların fark edilir olma derecesi; 2- Sistemin, tehdit ve fırsatların zamanlaması üzerine bilgi sağlayıp sağlamadığı; 3-Optimal politika seçeneklerinin kendini gösterip göstermediği. Bu üç hususta yüksek netlik olması durumunda, sistemin dış politika üzerindeki doğrudan belirleyiciliğinin artacağını savunan yazarlar, bunun çok ender rastlanan bir durum olduğunun altını çizerek. Yazarların geliştirdiği ikinci sistemik değişken, devletin stratejik ortamının doğasıdır. Bu, devletlerin karşı karşıya kaldığı tehdit ve fırsatların aciliyetine ve büyüklüğüne göndermede bulunur. Bunların yüksek olması, devletin stratejik ortamını kısıtlayıcı (*restrictive*) hale getirirken, düşük olması durumunda müsamahakâr (*permissive*) bir stratejik ortamdan bahsedebiliriz. Genelde uluslararası sistemin düşük netliğe, devletlerin de müsamahakâr bir stratejik ortama sahip olduğunu ileri süren yazarlar, bu durumun birim ve birim-altı düzeydeki değişkenlere dış politikayı etkileme konusunda daha fazla imkân tanıdığını iddia ederler. Bölümde son olarak, büyük güçlerin dış politika tarihlerinden örneklerle stratejik ortamın doğası, kutupsallık ve netlik değişkenlerine göre, tablolar yardımıyla uluslararası sistemin sınıflandırması yapılmaktadır. Böylece, yeni ortaya atılan iki sistemik değişken, tarihsel örneklerle işlevsel hale getirilmeye çalışılmaktadır.

Kitabın “Neoklasik Realist Ara Değişkenler” başlıklı üçüncü bölümünde, bundan sonraki araştırmacılar için de şablon oluşturacak şekilde, neoklasik realist çalışmalarda kullanılan başlıca ara değişkenlerin sistematik bir incelemesi yapılmaktadır. Tümdengimsel yöntemle yapılan bu inceleme sonucu dört ara değişken belirlenmiştir. Bunlardan ilki, lider imajlarıdır ve Dış Politika Yürütücülerinin (*Foreign Policy Executives*) bilişsel yapılarının karar verme süreci üzerindeki etkisine göndermede bulunur. İkinci ara değişken, stratejik kültürdür ve en geniş anlamıyla toplumun köklü inanç, dünya görüşü ve ortak beklentilerini ifade eder. Üçüncü ara değişken, devlet-toplum ilişkileridir. Bununla kastedilen, devletin merkezi kurumları ile farklı ekonomik ve toplumsal gruplar arasındaki etkileşimlerin karakteridir. Dördüncü ara değişken, iç kurumlardır. Bunlar her şeyden önce, politika üzerinde iç mücadelenin cereyan ettiği geniş parametreleri ortaya koyması açısından önem taşıyan ve anayasal hükümlerce oluşturulan resmî kurum, örgütsel rutin ve bürokratik gözetimdir. Bunun dışında, Dış Politika Yürütücülerinin politikayı gerçekleştirip uygulama yeteneğini etkileyen resmî olmayan kurum, izlek ve uygulamalar da iç kurumların bir parçasıdır. Yazarlara göre bu dört ara değişken, sistemik itki ile devletlerin politika çıktısı arasında bir aktarım kuşağı (*transmission belt*) görevi gören üç iç süreci (algı, karar verme ve politika uygulama) etkilemeleri açısından önem taşırlar. *Algı*, lider imajları ve stratejik kültür tarafından etkilenirken, *karar verme* ve *politika uygulama* hem stratejik kültür hem devlet-toplum ilişkileri hem de iç kurumların üçlü etkisi altındadır.

Eserin “Neoklasik Realizmin Kapsamı ve Alanı: Bağımlı Değişkenler” başlıklı dördüncü bölümünde, neoklasik realizmin açıklayıcılık gücünün zamansal ve uzamsal sınırları irdelenip, yaklaşımın bağımsız, ara ve bağımlı değişkenleri arasındaki bağlantılar ortaya konulmaktadır. Yazarlar neoklasik realizmin, devletlerin kısa vadede kriz anlarında verdikleri kararları ile kısa ve orta vadede dünyayla ilişkilerine rehberlik etmesi için geliştirdikleri örgütleyici ilke ve kavramları (yani büyük stratejileri) rahatlıkla açıklayabileceğini iddia etmektedirler. Ne var ki, neoklasik realizmin bağımlı değişkeni bunlarla sınırlı değildir. Nitekim büyük güçlerin geliştirdiği büyük stratejilerin orta ve uzun vadede uluslararası yapıyla etkileşmesiyle uluslararası sistemik sonuçlar (*international systemic*

outcomes) meydana gelir. Bunlar da uzun vadede uluslararası yapıların yeniden şekillenmesine yardımcı olabilir. Dolayısıyla, yazarlara göre neoklasik realizm dolaylı olarak uluslararası sistemik sonuçları ve uluslararası sistemin doğasındaki değişiklikleri de anlamamıza yardımcı olabilir. Daha sonra, bu bağımlı değişkenler ile ara değişkenler arasındaki bağlantıyı kurmaya çalışan yazarlar, lider imajlarının en fazla kısa vadeli olarak dış politika ve kriz kararlarında etkili olduğunu, stratejik kültürün ise hem kısa vadeli karar vermede hem de uzun vadeli planlamada etkili olacağını söylemektedirler. Buna mukabil devlet-toplum ilişkileri ve iç kurumların kısa vadeli politika cevaplarında az etkili ama uzun vadeli planlamada çok etkili olduğunu kabul ederler. Son olarak, ikinci bölümde ortaya atılan iki sistemik değişken ile ara değişkenleri bağlantılandırmaya çalışan yazarlar, yüksek netlik ve kısıtlayıcı bir ortamda lider imajları ve stratejik kültürün, yüksek netlik ve müsamahakâr bir ortamdaysa iç kurumlar ile devlet-toplum ilişkilerinin etkili olacağını savunurlar. Buna mukabil, düşük netlik ve kısıtlayıcı bir ortamda lider imajları ve stratejik kültürün, düşük netlik ve müsamahakâr bir ortamdaysa her dört ara değişkenin de muazzam bir etkiye sahip olabileceğini belirtirler.

“Neoklasik Realizm için bir Metodoloji” başlıklı beşinci bölüm, neoklasik realizmi kullanmak ve sınamak için özgün bir yöntem ve araştırma tasarımı sunmayı amaçlamaktadır. Yazarlar, neoklasik realist bir araştırmanın ilk aşamasında uygun bir araştırma sorusu veya araştırma bilmecesi tespit etmenin önemli olduğunu altını çizmektedirler. Araştırma sorusu, mevcut kuramsal yazında keşfedilmemiş alanlardan veya boşluklardan doğarken, araştırma bilmecesi mevcut kuramlara dair ampirik gözlemler veya anomaliler içerir. Daha sonra, yumuşak bir pozitivist epistemolojiye sahip olduklarını bildiren yazarlar, nesnel gerçekliğin bilgisinin ayrıntılı vaka çalışmalarıyla elde edilebileceğini savunsalar da, sosyal bilimlerdeki kuramların olasılıkçı (*probabilistic*) yapısının ve kuram sınamasının sınırlılıklarının farkında olunması gerektiğini belirtirler. Yazarlar daha sonra, sınanabilir hipotezler üretebilen bir neoklasik realist kuram oluşturmak için izlenmesi gereken 4 adım olduğunu söylemektedirler: 1- Açıklanması hedeflenen bağımlı değişken seçilmeli. Bu, zaman ölçeğine ve analiz birimine göre değişiklik gösterebilir. Kriz zamanı karar vermeden, uluslararası sonuçlara ve hatta yapısal değişime kadar gidebilir. 2- Uygun bir yapısal realist temel belirlenmeli (örneğin savunmacı realizm, güç dengesi kuramı). Bunu yapmaktaki amaç, neoklasik realizmin öne sürdüğü ara değişkenler olmasaydı, bağımlı değişkendeki değişikliğin ne kadarının yapısal realizm tarafından açıklanabileceğini sorgulayarak, neoklasik realizmin artı değerini ortaya çıkarmaktır. 3- Uygun ara değişkenler seçilmeli. Zira ara değişkenlerin hepsi her durumda etkili olmayabilirler. Bunun için iki yöntem kullanılabilir: İlkinde araştırmacı mevcut kuramsal tartışmalar ve şekli modeller çerçevesinde, mantıksal ve soyut analizle araştırmayı bazı ara değişkenlerin nedensel gücüne odaklar (tümdengelim). İkincisindeyse araştırmacı, vakaya dair yüzeysel ampirik bilgiye dayanarak hangi ara değişkenlerin daha etkili olacağını öngörebilir (tümevarım). 4- Kuramın kapsamı, yani onun ne kadar evrensel bir kuram olacağı belirlenmelidir. Yazarlar, neoklasik realist kuramın analiz birimi olarak Dış Politika Yürütücülerinin tespit edilmesini de yöntem açısından elzem görmektedirler. Somut bir vakada bunların kimlerden oluştuğunun ikincil kaynaklara başvurularak tespit edileceğini, ama siyasal sistemin otoriter veya demokratik niteliğine göre farklı soru ve yöntemlere başvurmak gerektiğinin altını çizerler. Tüm bu hususlara dikkat edilerek geliştirilen kuramsal açıklamanın başka alternatif açıklamalara karşı sınanması gerektiğini belirten yazarlar, son olarak, kuramda öne sürülen nedensel mekanizmaların süreç takibi (*process tracing*) yöntemiyle teyit edilmesinin önemine değinirler. Bu çerçevede doğrudan birincil kaynaklara başvurarak karar verme süreçlerinin incelenmesi gerektiğinin altını çizerler ve bunu yaparken dil engeliyle karşılaşılması durumunda başvurulabilecek pratik çözümleri sıralayarak bölümü sonlandırırlar.

“Neoklasik Realizmi Kullanarak Anahtar Kuramsal Tartışmaları Çözmek” başlıklı altıncı bölümde yazarlar, neoklasik realizmin artı değerini ve açıklayıcılık gücünü göstermek adına, onun uluslararası ilişkiler disiplininde süregiden dört kuramsal tartışmayı çözmeye nasıl yardımcı olabileceğini göstermeyi amaçlamaktadırlar. İlk olarak, tehdit altındaki devletlerin hayatta kalma stratejisine dair realist yazında süregiden tartışmaya, ilgili devletin stratejik ortamının doğasına ve ara değişkenlere bakılarak tatminkâr bir yanıt verilebileceğini iddia ederler. İkinci olarak, tek kutupluluğun diğer devletler ve uluslararası sistem için sonuçlarına dair gene realistler arasında süren tartışmaya, hegemonun stratejik kültürüne odaklanarak yanıt getirmeye çalışırlar. Üçüncü olarak, liberal yaklaşımlarla realist yaklaşımlar arasında devletlerin serbest ticareti mi yoksa korumacılığı mı tercih edeceğine dair devam eden tartışmaya, stratejik ortamının doğasına ve devlet-toplum ilişkilerine bakarak bir yanıt vermeye girişirler. Son olarak, materyalist yaklaşımlar ile idealist yaklaşımlar arasında uluslararası siyasette maddi etmenlerin mi yoksa düşünsel etmenlerin mi daha etkin olduğuna dair süregiden tartışmaya, devletlerin stratejik ortamlarının doğasına bakarak bir çözüm getirmektedirler.

“Neoklasik Realist Araştırma Gündeminin Geleceği” başlıklı yedinci bölüm, eserdeki son bölüm olmasına rağmen klasik bir sonuç bölümü gibi kurgulanmamıştır. Bunun yerine ilk olarak, neoklasik realizmi, eklektisizm, liberalizm, klasik realizm, dış politika analizi ve sosyal inşacılık gibi kendisiyle benzer öğeler taşıyan başka uluslararası ilişkiler yaklaşımlarından ayırt etmek amaçlanmıştır. Yazarlar bunu yaparken genelde neoklasik realizmin sistemik itkiye nedensel öncelik veren yönü ile pozitivist metodolojisini vurgulamaktadırlar. Bölümde ikinci olarak, neoklasik realizme karşı bugüne kadar çeşitli yazarlarca yapılan eleştiriler cevaplanmaya çalışılmaktadır. Bu eleştiriler sırasıyla, ara değişkenlerin *ad hoc* bir şekilde seçildiği, bütünlüklü bir kuram ortaya koyamadığı, yapısal realist kuramın minimalist (*parsimonous*) özelliğine sahip olmadığı, gerçekten realist olmadığı, tekli vaka çalışmalarına odaklanıp genellenebilir kuramlar oluşturmada başarısız olduğu ve hep ABD ve büyük devletler üzerine vaka çalışmalarına odaklandığı yönündeki iddialardır. Yazarlar, kitap boyunca geliştirmeye çalıştıkları *üçüncü tip* neoklasik realizm alanında gelecek araştırmalar için gündem belirlemeye çalışarak bölümü sonlandırır. Bu çerçevede en çok devlet-dışı aktörlerin iç politika aktörleri üzerindeki etkisine ve küçük, orta ve yükselen güçlerin dış politikasına işaret ettikleri görülmektedir.

Kitaba yöneltilebilecek ilk eleştiri, ikinci bölümde geliştirilen sistemik değişkenlere dairdir. Yazarlar, her ne kadar uluslararası sistemi netlik ve stratejik ortamın doğasına göre dörtlü bir sınıflandırmaya tâbi tutsalar da (sayfa 55), uluslararası sistemin net olmadığı durumlarda karar vericilerin stratejik ortamın doğasının kısıtlayıcı mı yoksa müsamahakâr mı olduğunu nasıl bilecekleri belirsizdir. Dolayısıyla stratejik ortamın doğası, sistemin netliğiyle eş düzeyde bir değişken olmak yerine, onun bir alt değişkeni olarak ele alınsaydı analitik açıdan daha sağlıklı bir sınıflandırma yapılmış olurdu. İkinci bir eleştiri, yaklaşımın ortaya attığı bağımlı değişkenlere yöneltilebilir. Yazarlar, geliştirdikleri üçüncü tip neoklasik realizmin alametifarikası olarak uluslararası sistemin yapısındaki değişimi açıklayabilme potansiyelini göstermekle birlikte, kitabın en zayıf kaldığı noktanın da tam olarak bu olduğu gözlenmektedir. Nitekim eserde devletlerin stratejik tercihlerinin uzun vadede uluslararası sonuçları ve sistemin yapısını nasıl etkileyebileceği, yalnızca büyük güçlerin yükselişi ve düşüşüne dair birkaç tekil örnekle açıklanmaktadır (sayfa 86-87). Hâlbuki bunun yerine söz konusu nedenselliğe dair ayrıntılı ve kapsamlı bir model geliştirebilselerdi, üçüncü tip neoklasik realizmi daha sağlam bir temele oturtabilirlerdi. Üçüncü olarak, yazarlar yapısal realizmden ayrıştı ve bağımsız bir yaklaşım oluşturmak istemelerine karşın, ortaya koydukları araştırma stratejisi bunu tam anlamıyla başaramadıklarını göstermektedir. Zira yazarların neoklasik realist bir kuram oluşturmak için öngördükleri ikinci adım, yapısal realist bir temel belirlemek olduğundan (sayfa 114-115), bu durum

yapısal realizmi tüm neoklasik realist araştırmaların araştırma sorunsalının/bilmecesinin sabit bir ögesi haline getirmektedir. Bunun anlamı, neoklasik realizmin yapısal realizmin mantıksal bir devamı ve/veya tamamlayıcısı görünümüne sahip olmaya devam etmesidir.

Tüm bu eleştirilere rağmen *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, temel değişkenleri berraklaştırıp birbirleriyle bağlantılandırması, araştırmacılar için kılavuz niteliğinde bir metodolojik yol haritası geliştirmesi, yaklaşımın başka yaklaşım ve disiplinlerle arasındaki bağı netleştirmesi ve yaklaşıma dair temel eleştirilere yanıt getirmesi açısından neoklasik realist araştırma programını bir adım daha ileriye götüren başarılı bir çalışmadır. Kitabın, önümüzdeki dönemde realist gelenek içerisinde ve etrafında pek çok yeni ve faydalı tartışmaya kaynaklık edeceği rahatlıkla söylenebilir.